

OBSAH

- 1 UŽITÍ ZNALECKÉHO POSUDKU
V CIVILNÍM ŘÍZENÍ
- 2 SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ
A EXEKUCE

Vážená paní, vážený pane,

dovolujeme si Vám představit další vydání INSIGHT, který je ediční řadou odborných publikací vydávaných advokátní kanceláří Achour & Partners a je určen především pro klienty a obchodní partnery Achour & Partners a další zájemce.

INSIGHT přináší informace o vybraných aktuálních trendech a tématech z oblasti práva v České republice.

Věříme, že předkládané vydání INSIGHT pro Vás bude přínosem. V případě Vašeho zájmu o bližší informace nás prosím kdykoli kontaktujte.

Gabriel Achour
Partner

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'G. Achour', written in a cursive style.

UŽITÍ ZNALECKÉHO POSUDKU V CIVILNÍM ŘÍZENÍ

Znalecký posudek představuje nezastupitelný a poměrně hojně využívaný důkazní prostředek v civilním řízení, pokud v soudním řízení pro posouzení skutkového stavu vyvstane potřeba zhodnotit nějakou odbornou otázku. Procesní využití stanoviska znalce však v konkrétním případě může skýtat určitá aplikační úskalí a není vždy z pohledu rozhodujícího soudu bezproblémové. Lze poukázat na následující dva aspekty, které mohou činit v praxi potíže.

1. UPLATNĚNÍ ZNALECKÉHO POSUDKU V CIVILNÍM ŘÍZENÍ

Ustanovení § 127 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o.s.ř.“) vymezuje základní rámec pro použití znaleckého posudku pro objasnění odborných otázek v civilním řízení.¹ V praxi se znalecký posudek uplatní jak v případech nutnosti vyčíslení finančních nároků např. u škodních nároků, nároků na vydání peněžité náhrady v případě vzniku bezdůvodného obohacení nebo peněžitých nároků při vadném plnění, tak v případech jiných odborných otázek nepeněžitého charakteru. Vypracování znaleckého posudku může iniciovat především soud, znalecký posudek však může být (a často i bývá) předkládán účastníky v řízení jako prostředek plnění jejich důkazní povinnosti, a to včetně možnosti účastníků řízení předložit znalecký posudek s příslušnou znaleckou doložkou za podmínky a s účinky dle § 127a o.s.ř.

Z dikce ustanovení § 127 odst. 1 a 2 o.s.ř. by se mohlo zdát, že zákon upřednostňuje podání ústního znaleckého posudku, v drtivé většině však v praxi dochází k vypracování písemného znaleckého posudku, k jehož obsahu soud následně znalce zpravidla vyslechne. Tento postup lze obecně považovat za vhodnější.

Ačkoliv ve vztahu k postavení, významu a využití znaleckého posudku v civilním řízení je dána řada zajímavých otázek, včetně zhodnocení procesních aspektů předložení znaleckého posudku za podmínky § 127a o.s.ř., předmětem tohoto příspěvku je výlučně problematika správného vyhodnocení

stanoviska znalce soudem a situace, kdy je soudu předloženo více znaleckých posudků k téže skutkové otázce.

2. ÚSKALÍ PRVNÍ – SPRÁVNÉ ZHODNOCENÍ ZÁVĚRŮ ZNALCE SOUDEM

Předloženým znaleckým posudkem by vzhledem k zaměření znaleckého posudku jako důkazního prostředku k objasnění a procesnímu prokázání odborných otázek měl mít soud k dispozici odborný znalecký závěr k předmětné skutkové otázce. Je ale třeba zdůraznit, že mimo otázky odborné správnosti by měl znalecký posudek jinak podléhat „plnému přezkumu“ soudem podle zásad uvedených v § 132 o.s.ř., a to zejména ve vztahu ke zhodnocení přesvědčivosti znaleckého posudku, naplnění nebo naopak překročení jeho věcného zadání, srozumitelnosti a přesvědčivosti jeho odůvodnění a v neposlední řadě také z hlediska souladu znaleckého posudku s ostatními důkazy.²

Nežřídko se však stává, že soudy nevhodně z předloženého znaleckého posudku vycházejí více a nad rámec odborné správnosti znaleckého posudku nekriticky přejímají závěry znalce, a to často bez dostatečně relevantního či dokonce žádného odůvodnění (v souladu s úvahou „když to shledal znalec, tak to musí být pravda a není potřeba nic vysvětlovat“). K nesprávnosti tohoto postupu již existuje poměrně konstantní judikatura a lze odkázat na stanovisko Ústavního soudu ČR, ve kterém je zdůrazněno, že znalecký posudek při provádění dokazování nemá oproti ostatním důkazním prostředkům nadřazené postavení a je ho třeba stejně jako jiné důkazní prostředky v rámci jejich procesního zhodnocení podrobit „všestranné prověrce“. Ta se má týkat i věcné správnosti. Podle názoru Ústavního soudu ČR by „slepě

1 Podle § 127 odst. 1 o.s.ř. „Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud u orgánu veřejné moci odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující nebo je-li pochybnost o správnosti podaného odborného vyjádření, ustanoví soud znalce. Soud znalce vyslechne; znalci může také uložit, aby posudek vypracoval písemně. Je-li ustanoveno několik znalců, mohou podat společný posudek. Místo výsledku znalce může se soud v odůvodněných případech spokojit s písemným posudkem znalce.“ Podle § 127 odst. 2 o.s.ř. „Je-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, je nutno požádat znalce o vysvětlení. Kdyby to nevedlo k výsledku, soud nechá znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem.“

2 K postupu soudu při hodnocení důkazů podle § 132 o.s.ř. viz Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 913 a násl.

” Mimo otázky odborné správnosti by měl znalecký posudek podléhat „plnému přezkumu“ soudem podle zásad uvedených v § 132 o.s.ř.

důvěrování“ stanovisku znalce mohlo ve svém důsledku popřít zásadu volného hodnocení důkazů.³

S výše uvedeným dále souvisí další problematický aspekt zhodnocení předloženého znaleckého posudku, a to důsledné odlišení otázek skutkových od otázek právních, neboť pouze skutkové otázky mají být předmětem znaleckého posouzení, a nikoliv i na to navazující otázky právní. V souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu ČR platí a bylo opětovně k tomu potvrzeno v aktuální rozhodovací praxi, že nesprávné a nedůsledné odlišení skutkových a právních otázek při vyhodnocení znaleckého posudku představuje podstatnou procesní vadu postupu soudu.⁴

Správné procesní vyhodnocení závěrů znalce vyžaduje dodržení výše uvedených zásad vyprecizovaných existující soudní rozhodovací praxí, jinak nelze uvažovat o náležitém a bezvadném zjištění skutkového stavu rozhodujícím soudem.

3. ÚSKALÍ DRUHÉ – VÍCE ZNALECKÝCH POSUDKŮ

Specifická a poměrně problematická situace při využití a hodnocení znaleckého posudku dále může nastat v případě, když je soudu k téže skutkové otázce předloženo více znaleckých posudků, a soud se musí procesně vypořádat s tím, který ze

3 K těmto otázkám se Ústavní soud vyjádřil mj. ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 299/06 ze dne 30. dubna 2007, podle kterého: „Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz, ani on nepoživá žádné větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektností, ale též věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce [...] Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku a slepě důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.“

4 Z nedávné rozhodovací praxe lze poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 878/2014 ze dne 25. února 2016, podle kterého „Pokud soud důsledně neodliší odborné (tj. skutkové) závěry, jež přísluší znalci, a právní závěry, jež přísluší soudu, a mechanicky převezme závěr znalce, který nemá skutkovou, nýbrž právní povahu, popřípadě pokud určitý skutkový závěr učiněn soudem na základě znaleckého posudku není projevem zásady volného hodnocení důkazů, nýbrž výsledkem mylného právního názoru soudu na právní sílu toho kterého důkazu, a takové pochybení je uplatněno dovoláním, nejde o (nepřípustné) uplatnění dovolacího důvodu nesprávného skutkového zjištění, nýbrž o uplatnění (způsobilého) dovolacího důvodu nesprávného právního posouzení věci.“

znaleckých posudků, často protichůdných, má být podkladem pro řešení dané věci.

Rovněž v tomto případě musí soud postupovat podle výše nastíněných pravidel a řádně zhodnotit a odůvodnit význam každého znaleckého posudku pro posuzovaný skutkový stav. Jak k tomu judikoval Nejvyšší soud České republiky např. ve svém rozhodnutí sp. zn. 33 Odo 770/2006 ze dne 29. července 2008, „Měl-li soud při rozhodování k dispozici dva znalecké posudky s rozdílnými závěry o stejné otázce, musí je zhodnotit v tom smyslu, který z nich a z jakých důvodů vezme za podklad svého rozhodnutí a proč nevychází ze závěrů druhého znaleckého posudku.“

Ve vztahu k relevanci odborného zhodnocení ve znaleckém posudku soudy zpravidla postupují tak, že se přikloní k jednomu z předložených posudků; v praxi ale není vyloučen ani postup, že se soud částečně přikloní k více předloženým posudkům. V úvahu také připadá vyžádání si vysvětlení od konkrétního znalce, který daný posudek vypracoval, jsou-li jeho závěry neúplné či nejasné. Nelze však postupovat tak, aby soud upřednostnil některý z posudků před dalšími, aniž by pro to byl věcný nebo právní základ, a rozhodnutí soudu v tomto směru nebylo řádně odůvodněno.

V souladu s ustanovením § 127 odst. 2 o.s.ř. má dále soud možnost (nikoliv povinnost) nechat znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem. Jak nedávno potvrdil ve své rozhodovací praxi Nejvyšší soud ČR, vyhotovení revizního znaleckého posudku vždy záleží na rozhodnutí soudu podle konkrétních okolností daného případu, a bude opodstatněné zejména tehdy, pokud budou přetrvávat pochybnosti o správnosti již vypracovaného znaleckého posudku.⁵

5 Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1557/2015, ze dne 6. května 2016, podle kterého „Zákon nestanoví předpoklady pro nařízení vypracování revizního znaleckého posudku a ponechává je na úvaze soudu; vypracování revizního znaleckého posudku bude přicházet do úvahy zejména tam, kde soud bude mít pochybnosti o správnosti již vypracovaného znaleckého posudku. Tyto pochybnosti mohou být jistě vyvolány i předložením listinného důkazu – odborného vyjádření osoby zapsané v seznamu znalců obsahujícího odborný závěr, který odporuje odbornému závěru obsaženému ve vypracovaném znaleckém posudku soudem ustanoveného znalce, příp. znaleckého ústavu, nicméně bude vždy záležet na konkrétní situaci a na úvaze soudu, zda (zpravidla po slyšení ustanoveného znalce, příp. zpracovatelů znaleckého posudku) bude mít pochybnosti za odstraněné. Nelze tedy stanovit pravidlo pro postup soudu v případě rozporu mezi znaleckým posudkem a listinným důkazem – odborným vyjádřením osoby zapsané v seznamu znalců.“

” Nesprávné a nedůsledné oddělení skutkových a právních otázek při vyhodnocení znaleckého posudku představuje podstatnou procesní vadu postupu soudu.

Pokud tedy v soudním řízení vyvstane potřeba určit relevantní skutkový stav na základě více předložených znaleckých posudků, i v tomto případě musí soud postupovat podle výše uvedených zásad provádění dokazování znalecký posudkem. Soud se zde navíc musí procesně vypořádat i s tím, ze kterého posudku vycházel a z kterého nikoliv, a z jakého důvodu.

4. DŮSLEDKY NESPRÁVNÉHO POSTUPU SOUDU A MOŽNÉ ŘEŠENÍ

V oblasti použití a správného procesního vyhodnocení znaleckého posudku v civilním soudním řízení lze vysledovat jeden z nejčastějších nedostatků v rámci procesního využití znaleckých posudků soudem, zejména při předložení více znaleckých posudků účastníky řízení, a to právě nedostatečné odůvodnění postupu soudu, často spojené s nekritickým převzetím stanoviska znalce do soudního rozhodnutí. Nesprávná procesní aplikace znaleckého posudku soudem má zpravidla také závažné procesní následky a lze ji zpravidla považovat za způsobilý důvod pro podání odvolání proti dotčenému soudnímu rozhodnutí a případně i pro podání mimořádného opravného prostředku.

Zlepšení této situace podle názoru autora patrně nelze hledat v novelizaci procesních pravidel, jako spíše v obecném požadavku na kvalitu rozhodování soudů nižších stupňů a na řádné odůvodnění soudních rozhodnutí a procesního postupu soudu. Lze také uvažovat o uložení obecné povinnosti soudu obligatorně si vyžádat revizní znalecký posudek, pokud je v řízení předloženo více znaleckých posudků. Takový postup by ale zjevně nebyl bezproblémový, a to včetně rizika prodlužování délky soudního řízení a zvyšování procesních nákladů v případech, kdy to není nezbytně nutné.

SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ A EXEKUCE

V uplynulých dvou letech došlo na základě zákonných novelizací ke změnám exekučního řízení, a to zejména s ohledem na možnosti exekutora postihnout majetek náležející do společného jmění manželů. Tento článek shrnuje základní principy, které vyplývají z aktuální zákonné právní úpravy a jsou uplatňovány při vymáhání dluhu jen jednoho z manželů, a dále procesní možnosti obrany druhého manžela v případech exekuce.

1. OBECNĚ KE SPOLEČNÉMU JMĚNÍ MANŽELŮ

Úprava manželského majetkového práva je po rekonstrukci soukromého práva od počátku roku 2014 zakotvena v části druhého zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále také jen „OZ“) v rámci současné komplexní úpravy rodinného práva. Společné jmění manželů (dále také jen „SJM“) je zde vymezeno jako v zásadě vše (i) co manželům náleží, tedy jak aktiva, tak pochopitelně i pasiva; (ii) má majetkovou hodnotu; a (iii) není vyloučeno z právních poměrů, tedy manželé takovou hodnotu mohou po právu vlastnit.¹ Vznik a trvání SJM je zpravidla navázáno na existenci manželství, přestože za určitých právem předvídaných skutečností nemusí za trvání manželství SJM existovat, nebo může mít odlišný než zákonný obsah.

Občanský zákoník v této souvislosti rozlišuje tři rozdílné režimy SJM:

- (a) **zákonný režim**, podle kterého je součástí SJM na straně aktiv (i) vše, co nabyli manželé za trvání manželství s výjimkou taxativního výčtu stanoveného zákonem;² (ii) zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů; a (iii) podíl manžela v obchodní společnosti či družstvu, pokud jej nabyl za trvání manželství.³ Na straně

1 Ustanovení § 708 odst. 1 OZ.

2 Podle ustanovení § 709 odst. 1 OZ do společného jmění manželů nespadá majetek nabytý za trvání manželství, který:

- slouží osobní potřebě jednoho z manželů;
- nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořizování pro případ smrti projevil jiný úmysl;
- nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech;
- nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví; nebo
- nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

3 Ustanovení § 709 OZ.

pasiv pak do SJM náleží dluhy převzaté za trvání manželství, pokud se netýkají majetku, který náleží jen jednomu z manželů, a jsou ve výši, která přesahuje zisk z takového majetku, nebo byly převzaty jen jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, aniž by se jednalo o obstarávání každodenních a běžných potřeb rodiny;⁴ nebo

- (b) **smluvený režim** modifikující (libovolně zužující či rozšiřující) režim zákonný speciálním smluvním typem - smlouvou o manželském majetkovém režimu, která může být uzavřena jak mezi manželi, tak mezi snoubenci, vždy však formou veřejné listiny.⁵ Pod smluvený režim lze tak zahrnout i režim oddělených jmění, kdy se manželé dohodnou, že společné jmění mezi nimi v manželství vůbec nevznikne;⁶ nebo
- (c) **režim založený rozhodnutím soudu** ze závažných důvodů, jehož důsledkem bude zrušení či zúžení stávajícího rozsahu společného jmění.⁷

V exekuční praxi bývá nezdědka velmi obtížné správně posoudit, co je v konkrétním případě skutečně obsahem společného jmění povinného a jeho manžela a jaké hodnoty z posuzovaných se naopak nachází v jejich výlučném vlastnictví.⁸ Při provádění exekucí je tak stanovení rozsahu SJM

4 Ustanovení § 710 OZ.

5 Tedy ve formě notářského zápisu, jak vyplývá z ustanovení § 716 OZ.

6 Ustanovení § 729 OZ.

7 Ustanovení § 724 OZ.

8 Problémy nastávají například typicky u vozidel pořízených za trvání manželství, které jsou v registru vedeny pouze na jednu osobu. Obdobně potíže s sebou mohou nést prakticky veškeré dostupné majetkové hodnoty potenciálně postižitelné exekucí.

„Společné jmění manželů představuje vše, co manželům náleží, co má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů.“

a odlišení výlučného majetku povinného nebo manžela povinného pro exekutora vždy stěžejním úkolem.

2. SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ A EXEKUCE

Exekuce představuje nucenou realizaci plnění povinného na základě exekučního titulu, která je prováděná (soudními) exekutory.

Pokud se týká oprávnění exekutora postihnout majetek v SJM, platí, že v případě, kdy je dluh součástí SJM, může exekutor postihnout jak majetek do SJM spadající, tak majetek patřící výlučně *kterémukoliv* z manželů.

Pokud však závazek nepatří do SJM, je výlučným dluhem jednoho z manželů. Neznamená to samo o sobě, že by byl druhý z manželů a jeho majetek proti účinkům exekuce chráněn. V této souvislosti je třeba rozlišovat, zda dluh jen jednoho z manželů vznikl před či po vzniku SJM, tj. často před uzavřením manželství či za jeho trvání.

A. Dluh jednoho z manželů vzniklý před vznikem SJM

Pro jakýkoliv dluh jen jednoho z manželů, jenž má svůj původ v době ještě před uzavřením manželství nebo před vznikem SJM, platí pravidlo, které manžela povinného chrání. Majetek v SJM je sice stále postižitelný exekucí, ale exekutor nemůže postihnout tzv. „manželovu“ část SJM, tedy společné jmění může být postiženo pouze do výše, kterou by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo SJM zrušeno a vypořádáno.⁹

B. Dluh jednoho z manželů vzniklý po vzniku SJM

Pokud vznikl dluh manžela za trvání SJM pak se exekutor může zpravidla plně uspokojit z *veškerého* majetku náležejícího do SJM.¹⁰ Tím je chráněna osoba věřitele, který má pohledávku jen za jedním

z manželů, a posílána jeho možnost uspokojit svou pohledávku, kterou má výlučně za jedním z manželů. Dluh v těchto případech „*není dluhem společným, přesto k jeho uhrazení může být použít i majetek společný, nikoliv jen výlučný.*“¹¹

Zákonná úprava však poskytuje určitá zjemnění tohoto pravidla, když uvádí výčet třech případů, ve kterých je možnost postižení SJM v rámci exekuce pro dluh jednoho z manželů vzniklý za trvání manželství omezena. Jedná se o následující případy:

- (a) výlučný dluh jen jednoho z manželů vznikl přes výslovný nesouhlas druhého manžela, přičemž tento nesouhlas byl bezodkladně projevovaný vůči věřiteli;
- (b) dluh na výživném; nebo
- (c) dluh z protiprávního činu povinného manžela.

Omezení spočívá v tom, že společné jmění může být v takovém případě sice postiženo, ale jen do výše, kterou by představoval podíl dlužníka (tedy povinného manžela), kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle obecných zásad uvedených v OZ, podle kterých:

- (a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné; a současně
- (b) každý z manželů musí nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek, a stejně tak může každý z manželů žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek; a současně
- (c) musí být přihlédnuto k potřebám nezaopatřených dětí, rovněž k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost; a současně

9 Ustanovení § 732 OZ.

10 Ustanovení § 731 OZ.

11 PSUTKA, Jindřich. § 731 [Uspokojení věřitele jen jednoho z manželů při výkonu rozhodnutí]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 287. ISBN 978-80-7400-503-09.

” V případě, kdy je dluh součástí SJM, může exekutor postihnout jak majetek do SJM spadající, tak majetek patřící výlučně kterémukoliv z manželů.

- (d) je třeba zohlednit, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.¹²

Po zohlednění všech těchto kritérií dojde k pomyslnému vypořádání SJM a jen do výše takto „vypořádaného“ jmění bude možné SJM postihnout. Manželovi povinného je tak poskytována ochrana nad jeho pomyslnou částí společného jmění. Nicméně určení této části SJM může být v praxi problematické.

3. POSTIŽENÍ MAJETKU V SJM PŘI VYMÁHÁNÍ DLUHU JEN JEDNOHO Z MANŽELŮ

Novelizací¹³ účinnou od 1. 7. 2015 (dále jen „**Novela**“) došlo v exekučním řízení k výrazným změnám týkajícím se možnosti exekutora postihnout majetek náležející do SJM. Oproti dosavadní právní úpravě došlo k zjevnému navýšení ochrany manžela povinného.

Podle předchozí právní úpravy bylo možné exekuci vést na majetek v SJM i pokud vymáhaný dluh vznikl jen jednomu z manželů za trvání nebo dokonce ještě před uzavřením manželství. Exekutor nebyl při provádění exekuce povinen zkoumat, zda je SJM vedeno v jiném než zákonném režimu.

To se však po 1. 7. 2015 změnilo a exekutor musí nyní za níže uvedených podmínek k dohodám modifikujícím rozsah SJM ze zákona přihlídnout, což mu zabraňuje postihnout majetek, který je smluvně ze SJM vyloučen, je-li tato skutečnost veřejně známá. Před vydáním exekučního příkazu má totiž exekutor povinnost ověřit ve veřejném Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, vedeném a provozovaném Notářskou komorou České republiky (dále jen „**Seznam**“), jestli je manželský majetkový režim modifikován (typicky zúžen) a v jakém rozsahu, anebo zda došlo

12 PSUTKA, Jindřich. § 732 [Případy omezeného uspokojení věřitele ze SJM]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 291. ISBN 978-80-7400-503-09.

13 Zákonem č. 139/2015 Sb., který novelizoval EŘ.

ke zrušení SJM rozhodnutím soudu. Modifikaci rozsahu majetkového režimu je exekutor povinen respektovat vždy, když je exekuce vedena pro vymožení závazku, který vznikl v době po zápisu manželské majetkové smlouvy do Seznamu. V takovém případě může být exekucí postižen jen majetek samotného povinného, nikoliv též výlučný majetek jeho manžela.

V ostatních případech, kdy tato skutečnost není uveřejněna v Seznamu, lze stejně jako dříve vydat exekuční příkaz na majetek ve výlučném vlastnictví manžela povinného, který netvoří součást SJM jen proto, že byl zákonný režim SJM změněn.¹⁴ Zákodárce v tomto případě myslí na situaci, kdy by povinný mohl institutem zúžení společného jmění manželů zkracovat věřitelovo právo na uspokojení své pohledávky.

4. OCHRANA MANŽELA POVINNÉHO

Při sjednání odlišného manželského majetkového režimu od režimu zákonného nebo při jeho úpravě rozhodnutím soudu lze tedy víc než doporučit nechat si tuto právní skutečnost do Seznamu zapsat. Druhému z manželů je tak umožněno dosáhnout veřejných účinků listiny. Nemusí do budoucna zjišťovat, zda o smlouvě věřitelé vědí a ani není povinen ji věřitelům předkládat. Věřitelům se zase naskytá příležitost dopředu zjistit, zda uzavíraný právní vztah bude zavazovat pouze jednoho manžela nebo oba manžele a dopředu vymezuje rozsah majetku, ze kterého bude moct svou pohledávku uspokojit.

Pokud v praxi nastane nejistota ohledně doby vzniku závazku, zda před či po zápisu modifikace do Seznamu, staví se právní úprava na stranu věřitele. V takovém případě platí vyvrátitelná domněnka, že závazek vznikl před zápisem smlouvy do Seznamu, to znamená, že exekutor nemusí k takovému zúžení SJM přihlížet.

14 Ustanovení § 42 odst. 3 EŘ.

„ Před vydáním exekučního příkazu má exekutor povinnost ověřit ve veřejném Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, jestli je tento režim modifikován a v jakém rozsahu.

5. MANŽEL POVINNÉHO JAKO ÚČASTNÍK EXEKUČNÍHO ŘÍZENÍ

Účastníkem exekučního řízení je za současné právní úpravy:

- (a) povinný manžel (dlužník);
- (b) manžel povinného, pokud je v exekuci postihována součást SJM;¹⁵ a také
- (c) bývalý manžel povinného, není-li ještě postihované zaniklé SJM vypořádáno.¹⁶

Manžel¹⁷ se stává účastníkem exekučního řízení od okamžiku, „*kdy jsou postiženy majetkové hodnoty v SJM nebo některý účastník řízení tvrdí, že jsou takové majetkové hodnoty exekucí postiženy, ale nejdříve tehdy, kdy je ohledně takových majetkových hodnot vydán exekuční příkaz.*“¹⁸

S účastenstvím manžela povinného jsou spjata určitá procesní práva sloužící k jeho obraně. Důležitým z nich je právo na doručování všech vydaných usnesení, proti nimž může manžel povinného uplatňovat přípustné opravné prostředky stejně jako sám povinný.¹⁹

Manžel povinného má tak zpravidla dvě možnosti obrany:

- 1) **podání návrhu na zastavení exekuce**, a to z důvodů uvedených jak v obecně užitelném ustanovení § 268 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen

15 Ustanovení § 36 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, v platném znění (dále jen „ER“).

16 KASÍKOVÁ, Martina. § 36 [Účastníci řízení]. In: KASÍKOVÁ, Martina, KUČERA, Zdeněk, PLÁŠIL, Vladimír, ŠIMKA, Karel, JIRMANOVÁ, Miroslava, HUBÁČEK, Jaroslav. Exekuční řád. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 178. ISBN 978-80-7400-476-6.

17 Manželem se míní jak manžel povinného, pokud je v exekuci postihována součást SJM, tak bývalý manžel povinného, není-li ještě postihované zaniklé SJM vypořádáno.

18 KASÍKOVÁ, Martina. § 36 [Účastníci řízení]. In: KASÍKOVÁ, Martina, KUČERA, Zdeněk, PLÁŠIL, Vladimír, ŠIMKA, Karel, JIRMANOVÁ, Miroslava, HUBÁČEK, Jaroslav. Exekuční řád. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 177. ISBN 978-80-7400-476-6.

19 KASÍKOVÁ, Martina. § 36 [Účastníci řízení]. In: KASÍKOVÁ, Martina, KUČERA, Zdeněk, PLÁŠIL, Vladimír, ŠIMKA, Karel, JIRMANOVÁ, Miroslava, HUBÁČEK, Jaroslav. Exekuční řád. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 179. ISBN 978-80-7400-476-6.

„OSŘ“), tak z důvodů uvedených v novém ustanovení § 262b OSŘ. Zde je výslovně zakotveno jak právo manžela povinného domáhat se zastavení exekuce, je-li postižen majetek ve společném jmění manželů či majetek manžela povinného ve větším rozsahu než je přípustné, nebo nelze-li ho výkonem rozhodnutí postihnout, tak i povinnost zastavit výkon exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného, nejsou-li na něm ani z části uloženy peněžní prostředky, které by jinak náležely do SJM. O návrhu na zastavení exekuce dle § 262b OSŘ rozhodne exekutor pouze *na základě písemných dokladů* a na rozdíl od běžných návrhů na zastavení exekuce *i bez souhlasu oprávněného* do 15 dnů ode dne doručení návrhu. Uvedené zjednodušení proces rozhodování o návrhu manžela povinného oproti jiným návrhům na zastavení exekuce zrychluje; nebo

- 2) **podání excindační žaloby**, kterou se manžel povinného může domáhat vyloučení postižené věci z exekuce.²⁰

6. MZDA MANŽELA POVINNÉHO JAKO PŘEDMĚT EXEKUCE

Postihování mzdy manžela povinného má v exekuční praxi zajímavý vývoj. Exekutoři při svém postupu v exekuci od počátku nechťeli nechat bez povšimnutí majetek manžela povinného, který považovali za součást SJM. Na počátku existence institutu exekutorů byla proto běžně postihována mzda manžela povinného či finanční prostředky na bankovním účtu takového manžela. V soudní praxi se však zanedlouho ustálil názor, že nelze vést exekuci srážkami ze mzdy manžela povinného ani příkázáním z účtu, jehož majitelem je manžel povinného. Exekučně postížitelný byl pouze účet vedený přímo na jméno povinného. V praxi pak často docházelo k účelovému odklání finančních prostředků povinného na účet jeho manžela a exekutor neměl žádné zákonné prostředky, jak takovým odklonům zamezit.

20 Podle ustanovení § 267 OSŘ.

” Před vydáním exekučního příkazu má exekutor povinnost ověřit ve veřejném Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, jestli je tento režim modifikován a v jakém rozsahu.

Tato pro povinné velice vstřícná praxe skončila až v roce 2013,²¹ kdy bylo do právního řádu zavedeno ustanovení, na jehož základě bylo možno v exekuci postihovat (i) mzdu či jiný příjem manžela povinného; (ii) pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu; (iii) jiné peněžité pohledávky manžela povinného; nebo (iv) jiné majetkové hodnoty manžela povinného, jestliže šlo o vydobytí dluhu, který spadá do společného jmění manželů.²² Tím se podstatně zlepšila vymahatelnost pohledávek oprávněných.

Po zavedení Novelu došlo k další úpravě možnosti postihnout exekucí mzdu povinného manžela. Nově **není možné postihnout exekučním příkazem mzdu manžela** povinného ani exekuci vést proti manželu povinného dalšími způsoby, do té doby možnými. Jediným přetrvávajícím způsobem postihu manžela povinného pro dluh patřící do SJM tak zůstává **exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu**.

Manžel povinného je tak před exekutory opět více chráněn. A to i v souvislosti s nově výslovně zakotvenou obranou manžela povinného, kdy tento, bude-li exekucí postižen majetek v SJM nebo jeho ve větším rozsahu, než připouští zákon, nebo nelze-li jej exekucí postihnout vůbec, má právo domáhat se v této části žádat o zastavení exekuce, jak již bylo podrobněji popsáno výše.

Je tedy patrné, že prvotním cílem změn bylo navýšit majetkovou ochranu manžela dlužníka, chráněn je však tímto pochopitelně i sám povinný. Praxe ukáže, zda se naplní obavy kritiků, hlásajících, že změny negativně pocítí věřitelé, že povedou ke zhoršení dobytosti pohledávek a k dalšímu prodlužování exekučního řízení.

7. SHRNUTÍ

Exekucí jakožto nucenou realizací plnění povinného na základě exekučního titulu prováděnou exekutory, mohou být mimo majetkových hodnot ve výlučném vlastnictví povinného postiženy

21 Novela OSŘ zákonem č. 396/2012 Sb.

22 Ustanovení § 262a odst. 2 OSŘ, ve znění od 1. 1. 2013 do 30. 6. 2015.

právě i hodnoty ve společném jmění a dokonce i hodnoty spadající do výlučného jmění manžela povinného.

Účastníkem exekučního řízení je za současné právní úpravy i manžel povinného (tedy manžel dlužníka), pokud je v exekuci postihována součást SJM, popřípadě bývalý manžel.

S účastenstvím manžela povinného jsou spjata určitá procesní práva sloužící k jeho obraně. Manžel povinného může podat:

- 1) návrh na zastavení exekuce; nebo
- 2) excindační žalobu.

Je-li dluh součástí SJM, pak exekutor může postihnout jak majetek do SJM spadající, tak majetek patřící výlučně kterémukoliv z manželů. Netvoří-li však závazek množinu pasiv SJM a je tak výlučným dluhem jednoho z manželů, neznamená to samo o sobě, že by byl druhý z manželů a jeho majetek proti účinkům exekuce chráněn. V této souvislosti je třeba rozlišovat, zda dluh jen jednoho z manželů vznikl před či po vzniku SJM.

Pro jakýkoliv dluh jen jednoho z manželů, jenž má svůj původ v době ještě před vznikem SJM a tedy často uzavřením manželství, platí, že majetek v SJM je sice postižitelný, ale exekutor nemůže postihnout manželovu část SJM. Společné jmění může být postiženo pouze do výše, kterou by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo SJM zrušeno a vypořádáno.

Pokud vznikl dluh jen jednoho z manželů po vzniku SJM, pak se soudní exekutor může zpravidla plně uspokojit z veškerého majetku náležejícího do SJM.

Ode dne 1. 7. 2015 je exekutor povinen před vydáním exekučního příkazu ověřit ve veřejném Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, vedeném a provozovaném Notářskou komorou České republiky, jestli manželský majetkový režim není modifikován a v jakém rozsahu, anebo zda nedošlo ke zrušení SJM rozhodnutím soudu. Modifikaci rozsahu majetkového režimu je exekutor povinen respektovat vždy, když je

” Pokud nastane nejistota ohledně doby vzniku závazku, zda před či po zápisu modifikace do Seznamu, platí vyvrátitelná domněnka, že závazek vznikl před zápisem smlouvy do Seznamu.

exekuce vedena pro vymožení závazku, který vznikl v době po zápisu manželské majetkové smlouvy do Seznamu. V takovém případě může být exekucí postižen jen majetek samotného povinného, nikoliv též výlučný majetek jeho manžela.

Od poloviny roku 2015 rovněž není možné postihnout exekučním příkazem mzdu manžela povinného ani exekuci vést proti manželu povinného dalšími způsoby, do té doby možnými. Jediným přetrvávajícím způsobem postihu manžela povinného pro dluh patřící do SJM tak zůstává exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu.